

voordelen van de nieuwe organisatie. Toch bleef hij hameren op het aambeeld van de eenheid van Evangelisch-Luthers en Hersteld-Luthers; tijdens zijn toespraak zei hij over de verhouding van beide groeperingen: "schoon huishoudelijk gescheiden kunnen zij broederlijke betrekkingen onderhouden". Beide dagen woonde hij de vergadering bij, om de aanwezigen in allerlei zaken van advies te dienen⁵⁴.

Janssen zal daarbij gemengde gevoelens hebben gehad. Enerzijds mocht hij de voldoening smaken dat de Hersteld-Luthers groten-deels voor zijn eisen waren gezwicht. Anderzijds had hij nu tegen wil en dank meegewerkt aan de organisatie van een minuscuul kerkgenootschap dat, in tegenstelling met wat hij van een geloofsgemeenschap verwachtte, zich aan Gods Woord en de Lutherse belijdenisgeschriften vastklampte. Het bezat bovendien, hoewel het in bestuursvorm geleek op de door hem zo zeer gewaardeerde Evangelisch-Lutherse kerk, de proporties van een kind met een waterhoofd⁵⁵.

Uckerman en de zijnen zullen met andere gevoelens aan de vergadering hebben deelgenomen. Zij hadden enerzijds veel concessies moeten doen; zo was bijvoorbeeld de staatsinvloed in hun organisatie groter geworden dan zij oorspronkelijk hadden gewenst. Anderzijds hadden zij tenslotte hun doel bereikt. Het Hersteld Evangelisch-Luthers kerkgenootschap had nu immers, erkend en

54. Arch. AKC, Not. AKV 1836-1851, 3 en 4 aug. 1836, waarin de rede van Janssen is opgenomen, HLGa Inv. 33, Not. AKV 7 sept. 1836, Glasius, *a.w.*, blz. 347-348. - Uit een door de predikant van Medemblik tijdens de vergadering aan Janssen gestelde vraag zou men wellicht kunnen afleiden dat er nog steeds spanningen bestonden tussen hem en zijn kerkeraad. - In 1855, zeven jaar na Janssen's dood, leek het alsof zijn eenheidsideaal zou worden gerealiseerd, toen van HL zijde een poging tot vereniging met de EL werd gedaan. Vooral door de opkomst van het Modernisme bij de EL liepen de onderhandelingen vast. Zie Pont, *a.w.*, blz. 36-42. Pas in 1952 zou de door Janssen zozeer begeerde eenheid worden hersteld.

55. Uckerman berichtte tijdens de AKV van 1836 dat in het voorafgaande jaar Amsterdam 11.500 zielen telde, Enkhuizen 130, Medemblik 98, Gorinchem 241, Harlingen 166, Zwolle 500 en Den Helder 280, tesamen 12.915 zielen, zie HLGa Inv. 100, "Staat der gemeenten 1835". De financiële positie van de buitengemeenten was in het algemeen niet sterk; jaarlijks ontvingen zij bijna alle naast de door de staat gegeven bijdragen ook nog geldelijke steun van het Amsterdamse Consistorie.